

Nr 61.

Kungl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen angående reglering av häradsallmanningen Västra Stöpen i Skaraborgs län; given Stockholms slott den 13 december 1912.

Under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t härmed föreslå Riksdagen medgiva,

att häradsallmanningen Västra Stöpen i Kåkindes härad av Skaraborgs län må lämnas till vederbörande delägares fria disposition med rätt för dem att över allmanningen förfoga och, efter oförmedlade hemmantalet, tillgodogöra sig de förmåner, som därav kunna vare sig genom försäljning eller genom upplåtelse i annan form beredas, dock under villkor att till statsverket återgäldas kronans förskott för allmanningens uppmätning med mera, utgörande 2,173 kronor 98 öre, samt under de villkor och förbehåll i övrigt, som Kungl. Maj:t i huvudsaklig överensstämmelse med av allmänningssintressenterna uppgjort, i statsrådsprotokollet intaget förslag kan finna skäligt föreskriva.

De till ärendet hörande handlingar och kartor skola Riksdagens vederbörande utskott tillhandahållas; och Kungl. Maj:t förbliver Riksdagen med all kungl. nåd och ynnest städse välbevågen.

GUSTAF.

Alfred Petersson.

*Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans
Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 13
december 1912.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern STAAFF,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena greve EHRENSVÄRD,
Statsråden: PETERSSON,
SCHOTTE,
BERG,
BERGSTRÖM,
friherre ADELSSVÄRD,
PETRÉN,
STENSTRÖM,
LARSSON,
SANDSTRÖM.

Departementschefen, statsrådet Petersson anförde vidare:

Jämlikt föreskrift i nådigt brev den 16 mars 1824 och kammar-
kollegii därpå grundade cirkulärskrivelse den 14 april samma år till
Kungl. Maj:ts samtliga befallningshavande angående en förändrad
reglering av kronoskogarna och allmanningarna i riket hölls inför
Kungl. Maj:ts befallningshavande i Skaraborgs län sammanträde med
vederbörande intressenter den 4 oktober 1855 i ändamål att företaga
reglering av den inom Kyrkefalla och Sventorps socknar i Kåkinds härad
av nämnda län belägna allmanningen Västra Stöpen.

Efter behörigen meddelat förordnande verkställde kommissions-
lantmätaren N. Wingård därefter uppmätning och kartläggning av all-
manningen jämte rågångsreglering därå, vilken förrättning genom

Kåkinds häradsrätts utslag den 29 december 1866 förklarades hava vunnit laga kraft.

Ärendet har därefter blivit lämnat å sido till år 1897, då det samma åter upptagits till behandling av Kungl. Maj:ts befallningshavande, på vars föranstaltande undersökningar och utredningar verkställdes dels av vederbörande jägmästare och överjägmästare, dels ock av kronofogden i orten, varefter Kungl. Maj:ts befallningshavande med överlämnande av samtliga till ärendet hörande handlingar och kartor i underdånig skrivelse den 30 december 1905 underställt frågan Kungl. Maj:ts prövning.

Till följd av nådig remiss hava därefter kammarkollegium och domänstyrelsen den 13 april 1908 avgivit gemensamt underdånigt utlåtande i ärendet, varefter och sedan Kungl. Maj:ts befallningshavande undfått befallning att, efter vederbörandes hörande, inkomma med utredning om och förslag till de villkor och närmare bestämmelser, som i och för ett ifrågasatt upplåtande av allmanningen till delägarnas fria disposition kunde finnas påkallade, Kungl. Maj:ts befallningshavande med eget yttrande av den 18 november 1909 överlämnat protokoll, hållna vid sammanträden den 17 juni och den 28 oktober 1909 med allmänningssintressenterna, ävensom av särskilt utsedda kommitterade avgivet betänkande och förslag.

Jag tillåter mig nu att med ledning av handlingarna något redogöra för vad i ärendet förekommit.

Beträffande till en början frågan om *allmanningens natur* har Kungl. Maj:ts befallningshavande i skrivelse den 30 december 1905 erinrat om följande tid efter annan meddelade beslut:

1:o) Genom den 12 april 1826 av Kungl. Maj:t given dom i sak emellan Kungl. Maj:t och kronan med flere, sökande, samt åtskilliga hemmansägare i Suntetorps socken, svarande, angående dessa sistnämndas till Kåkinds häradsrätt instämnda påstående, att den vård, som kronan innehaft över den i Suntetorps socken belägna allmanningen Stöpen, måtte upphöra och samma allmänning med därå beviljade intäkter dem tilldömas, har Kungl. Maj:t gillat Göta hovrätts dom, varigenom hovrätten, med viss ändring av vederbörande lagmansrätts utslag, fastställt häradsrättens i saken meddelade utslag, däri häradsrätten utlätit sig bland annat, att, emedan Locketorps, Värings, Horns och Frösveds socknar samt en del av Sätters socken, alla i Vadsbo härad, efter utförda rättegångar vunnit rättighet att sig emellan skifta de delar av allmänningsskogen Stöpen, vilka vore belägna inom berörda socknars gränser och således för sockenallmänningar blivit förklarade, samt den delen av allmanningen Stöpen,

Kungl. Maj:ts
befallnings-
havande i
Skaraborgs
län.

som ostridigt låge inom Suntetorps socken av Kåkinds härad, icke rimligen kunde hänföras till annan natur eller egenskap, än de därmed sammanhängande delar av samma skog, som vore belägna inom förutnämnda socknar av Vadsbo härad, helst den till undersökning av skogarnas beskaffenhet i Skaraborgs län förordnade kommissionen i en särskild tvist angående huruvida en del av samma skog inom Sätters socken borde såsom enskild byskog anses genom dom den 26 augusti 1690 förklarad, att Stöpen i Vadsbo och Kåkind vore begripen under en och samma rätt, samt den benämning av kronans skog och allmanning, som förekomme såväl i åtskilliga skogskommissionens domar som i nådiga förordningen angående skogarna inom nämnda län av den 3 februari 1691, varit oskiljaktig från alla allmanningsskogar utan åtskillnad om de varit av lands-, härads- eller sockenallmänningens natur, så länge de alla stått under Kungl. Maj:ts och kronans vård och inseende, funne häradsrätten på dessa och flera anförda skäl rättvist, med antagande att ifrågasvarande skogstrakt vore för sockenallmanning att anse, på det sätt bifalla käromålet, att de av Suntetorps sockens hemmansägare, som därom i rättegången väckt påstående, ägde att efter laga grunder skifta så stor del av allmanningen Stöpen, som kunde finnas belägen inom socknens lagliga gränser, och att i sådant avseende anmäla sig hos Kungl. Maj:ts befallningshavande i länet om lantmätares förordnande.

2:o) Sedan Sventorps socknemän, med återopande av flera av Kungl. Maj:t meddelade domar — däribland nyssberörda dom av den 12 april 1826 — varigenom åtskilliga andra socknar fått sig tillerkända vissa, inom deras gränser belägna delar av allmanningen Stöpen i Vadsbo och Kåkinds härad, hos Kungl. Maj:ts befallningshavande anhållit, att, som genom berörda domar all stridighet om allmanningen Stöpens natur och egenskap dåmera vore undanröjd, viss uppgiven lantmätare måtte förordnas att på grund av 8 § i nådiga förordningen om skogarna i riket den 1 augusti 1805 socknemännen emellan fördela den inom Sventorps socken belägna del av allmanningen, har Kungl. Maj:ts befallningshavande genom resolution den 22 december 1826 förklarad, att, enär ifrågasvarande skog för det dåvarande vore och dittills varit förvaltd och vårdad icke såsom sockenallmanning, enligt vad 10 § i skogsordningen föreskreve, utan enligt de stadganden, som samma författning rörande lands- och häradsallmänningar innehölle, Kungl. Maj:ts befallningshavande alltså icke ägde att anse denna skogs egenskap av sockenallmanning ostridig, oaktat vad som rörande andra delar av allmanningen blivit förordnat efter därom i laga ordning anställd rättegång, vadan den sökta delningen för det dåvarande icke kunde av Kungl. Maj:ts befall-

ningshavande beviljas. Sedan socknemännen i en därefter till Kungl. Maj:t ingiven ansökning anhållit, att den inom Sventorps socken belägna del av allmanningen Stöpen måtte förklaras skola såsom sockenallmanning anses och behandlas, har Kungl. Maj:t enligt nådigt brev den 19 december 1827 funnit sig icke kunna medgiva sockenallmännings natur åt den inom Sventorps socken belägna delen av allmanningen Stöpen, varför den underdåniga ansökningen därom avslagits.

3:o) I nådigt brev den 28 mars 1829 angående naturen av de inom Skaraborgs län belägna s. k. kronoallmänningar har Kungl. Maj:t bland annat förklarat allmanningen Kåkinds-Stöpen eller Västra Stöpen icke kunna såsom kronopark anses och behandlas.

4:o) Genom dom den 21 december 1835 i en till Kungl. Maj:ts överseende från Göta hovrätt inkommen sak emellan Kungl. Maj:t och kronan med flere, sökande, samt en del av Sventorps socknemän, svarande, angående sistnämnda parters till Kåkinds häradsrätt instämnda påstående, att dem måtte tillerkännas äganderätt till den inom Sventorps socken belägna del av allmanningen Stöpen, har Kungl. Maj:t utlåtit sig, att enär skogskommissionens dom den 26 augusti 1690 rörande Stöpeskogens vidd och natur icke uttryckligen tillade den inom Sventorps sockens gränser belägna andel därav egenskap av sockenallmanning, och skogskommissionens i samma dom meddelade förklarande, att berörda skog borde benämnas för en Kungl. Maj:ts och kronans skog och allmanning, så mycket mindre kunde antagas innefatta erkännande av dess egenskap av sockenallmanning, som kommissionen dels ansett den givna benämningen överensstämma med hertig Johans år 1613 för Sköfde stad utfärdade privilegier, varigenom staden blivit tillerkänd rättighet till timmerskog och vedbrand både å Billingen och å Stöpen, men inom häradsmärken, utan avseende på sockenskillnader, dels uti särskild dom av samma dag som den förstnämnda, med avslag å Horsås byalags pretention på enskild byaskog, förklarat byalaget hava att undfå sin nödtorft efter lag och nådiga förordningar på allmanningen Stöpen utan anvisning till någon viss sockens andel därav, ty och då Sventorps svarande socknemän icke uppgivit, mindre styrkt det ägare och innehavare av hemman inom samma socken någonsin begagnat den inom socknens gränser belägna andel av allmanningen Stöpen eller därå erhållit utsyning, samt den omständigheten att skogskommissionen uti särskild dom i anledning av åtskilliga hemmansägares påstående, att Stöpeskogen inom Sätters socken av Vadsbo härad skulle vara varken park eller allmanning utan enskilda byaskogar, förklarat Stöpen i Vadsbo och Kåkind vara under en och samma rätt inbegripen, icke kunde verka

därhän, att, då åtskilliga socknars yrkanden om de inom deras gränser belägna andelars förklarande för sockenallmänningar blivit såsom lagligen styrkta av domstolarna bifallna, även ifrågavarande andel skulle utan annan bevisning anses äga enahanda natur, alltså prövade Kungl. Maj:t rättvist att, med ändring av underdomstolarnas domar, ogilla käromålet.

5:o) Samma dag, den 21 december 1835, har Kungl. Maj:t meddelat dom av enahanda innehåll som den närmast härovan anmärkta i likartad sak emellan Kungl. Maj:t och kronan med flere, å ena, samt en del ägare och innehavare av hemman i Kyrkefalla socken, å andra sidan, ömsom sökande och svarande.

Med hänsyn till vad sålunda förekommit, ansåg Kungl. Maj:ts befallningshavande vara ådagalagt, å ena sidan, medelst särskilda nådiga brev, att allmänningen Västra Stöpen icke är att betrakta såsom kronopark med Kungl. Maj:t uteslutande förbehållen dispositionsrätt och icke heller kan behandlas såsom sockenallmänning, och å andra sidan, genom Kungl. Maj:ts ovan omförmälda domar, att de delar av allmänningen, som numera, sedan Suntetorps socken fått sin del därav frånskild, finnas kvar och äro belägna inom Kyrkefalla och Sventorps socknar, icke med äganderätt innehavas av dessa socknar. Vid sådant förhållande fann Kungl. Maj:ts befallningshavande det vara uppenbart, att allmänningen Västra Stöpen i Kyrkefalla och Sventorps socknar är att hänföra till en så beskaffad häradsallmänning, som avses i kammarkollegii förberörda, på nådiga brevet den 16 mars 1824 grundade cirkulärbrev av den 14 april samma år och vartill intressenterna äga nyttjanderätt, för vars utövande de äro underkastade den i samma cirkulärbrev stadgade reglering på sätt redan ägt rum med den i Vadsbo härad belägna del av samma skog, som benämnes Östra Stöpen; och hemställde fördenskuil Kungl. Maj:ts befallningshavande, att Kungl. Maj:t, på grund av 6 § i nådiga förordningen den 26 januari 1894 angående hushållningen med de allmänna skogarna i riket, måtte förklara, att såsom delägare uti ifrågavarande häradsallmänning skola anses alla de, som i Kåkindes härad bygga och bo, efter deras oförmedlade hemmantal, med undantag dock av de Suntetorps jordägande socknemän, som jämlikt Kungl. Maj:ts ovanberörda dom den 12 april 1826 tillerkänts äganderätt till viss inom samma socken belägen andel av allmänningen.

Sedan Kungl. Maj:ts befallningshavande sålunda yttrat sig om allmänningens natur, övergick Kungl. Maj:ts befallningshavande till behandling av frågan om *allmänningens reglering* och framhöll därvid till en början angående allmänningens nuvarande tillstånd och beskaffenhet följande:

Så vitt kommissionslantmätaren Wingårds karta med tillhörande beskrivning, jämförd med en av jägmästaren C. G. Cederbaum i ärendet verkställd utredning, utvisade, bestode allmanningen av fjorton från varandra skilda lotter med en sammanlagd areal av 1,859 tunnland 20,8 kappland, därav egentlig allmänningssmark utgjorde 498 tunnland 9,9 kappland, olaga intäkter 120 tunnland 14 kappland, så kallade laga intäkter 1,224 tunnland 23,2 kappland och vägar 16 tunnland 5,7 kappland. Då den av Wingård verkställda uppmätningen av och rågångsregleringen omkring allmanningen vunnit laga kraft, torde Wingårds karta tillsvidare få lända till efterrättelse. Enligt denna karta med beskrivning skulle å allmanningen finnas 89 laga och 56 olaga intäkter. Vid den av kronofogden i ärendet hållna undersökning hade icke kunnat med erforderlig visshet utrönas, om en del laga eller olaga intäkter i verkligheten ägde den ena eller andra egenskapen, i det att åtskilliga, som ansetts lagligen tillkomna eller upplåtna, icke torde vara att hänföra till laga intäkter, under det andra, som upptagits såsom olaga, däremot kunde antagas hava tillkommit efter behöriga upplåtelse. Då Kungl. Maj:ts befallningshavande icke kunnat åstadkomma ytterligare utredning härom och, med hänsikt till de åtgärder med ifrågasvarande skog, som Kungl. Maj:ts befallningshavande vore sinnad att föreslå, ansåge intäkternas beskaffenhet icke äga avgörande betydelse härför, ville Kungl. Maj:ts befallningshavande hemställa, att vid den redan verkställda utredningen härom desto hellre måtte få bero, som det alltid stode vederbörande öppet att efter rättegång i laga ordning få stridigheter i detta hänseende avgjorda av domstol. Av de befintliga s. k. olaga intäkterna vore 26 stycken med en areal av 49 tunnland 17,5 kappland bebyggda, de övriga obebyggda. Omförmälda bebyggda intäkter innehades av medellösa personer, som för sin existens vore därav beroende, under det att de obebyggda till allra största delen blivit av angränsande hemman inkräktade och innehades av dessa hemmans ägare. Den produktiva skogsmarken å samtliga allmänningssdelar vore av synnerligen obetydligt omfång. Den utgjorde allenast 201 tunnland 21,4 kappland, varav icke mindre än 126 tunnland bestode av kalmarker, som tarvade skogsodling. Övriga 75 tunnland vore bevuxna med barrskog av första, andra och tredje åldersklasserna, av vilken skog under de närmaste 20 åren, enligt vad jägmästaren upplyst, ej kunde väntas större avkastning än som motsvarade det årliga virkesbehovet för ett bevakarboställe. Å allmanningen finnes ett sådant boställe, omfattande två intäkter, benämnda Tidholmen och Älgudden.

Beträffande själva frågan om lämpligheten att reglera och bibehålla denna av så många obetydliga, från varandra långt skilda och oformliga skogsdelar bestående allmänning såsom sådan till allmänt och enskilt gagn anmärkte Kungl. Maj:ts befallningshavande först, hurusom, på sätt Kungl. Maj:ts befallningshavande redan förut antytt, vid bedömning av denna fråga huvudsaklig hänsyn måste tagas till omfånget av allmänningen, sådant detta funnes angivet å den fastställda skogskartan med tillhörande beskrivning, enär det icke, annorledes än möjligen efter en mängd rättegångar med tvivelaktig utgång, kunde avgöras, om någon eller några av de såsom laga uppgivna intäkterna kunde till allmänningen återvinnas.

Utgående alltså från den förutsättning, att endast de å Wingårds karta såsom olaga angivna intäkterna skulle till allmänningen utläggas, och med begagnande av den beteckning å allmänningens delar som av jägmästaren Cederbaum använts å en av honom i tre delar upprättad, bland handlingarna befintlig kopia av Wingårds ovannämnda karta, yttrade Kungl. Maj:ts befallningshavande angående de fjorton särskilda allmänningssdelarna bland annat följande:

Endast allmänningssdelarna nr 1, 8, 9, 11 och 14 hade sådan storlek, att lämpligheten av deras bibehållande såsom häradsallmänning icke vore helt och hållet utesluten. De övriga små delarna med sina oregelbundna figurer vore däremot av sådan beskaffenhet, att varken skogsbruk eller jordbruk därå kunde med någon fördel bedrivas. Då emellertid delarna nr 1 och 9 utgjordes av odugliga mossar och till allra största delen vore hänförliga till impediment, samt delen nr 14, vilken nästan helt och hållet omfattade olaga intäkter, vore till större delen uppodlad, kunde jämväl dessa tre delar icke lämpa sig för skogsvård såsom allmänning. Alltså återstode allenast delarna nr 8 och 11, om vilka det kunde ifrågasättas, att de borde såsom allmänning brukas. Allmänningssdelen nr 8 innehölle 47 tunnland 2,2 kappland. Därav utgjordes 7 tunnland 18,7 kappland av bebyggda olaga intäkter och 28 kappland av impediment. Återstående delen av marken å denna allmänningssdel vore bevuxen med slutet 20—40-årig ungskog av gran och tall. Allmänningssdelen nr 11 hade beräknats innehålla 171 tunnland 8,4 kappland. Därav upptoges 24 tunnland 8 kappland av olaga intäkter. Av återstående marken på denna allmänningssdel vore 20 tunnland bevuxna med 20-årig granskog och 124 tunnland 12,4 kappland hänförliga till kalmark. Under antagande att vid en reglering av allmänningen de olaga intäkter, som vore bebyggda, skulle få bibehållas av innehavarna under mannens och hustruns livstid, men övriga olaga intäkter genast

utläggas till allmanningen, komme alla intäkterna å allmänningssdelen nr 8 att tills vidare få bibehållas, men däremot alla intäkterna utom 8.6 kappland å delen nr 11 att genast till allmanningen utläggas, varav skulle bliva en följd, att å delen nr 8 icke funnes någon kalmark att skogsodla, men att däremot omkring 128 tunnland 8.7 kappland å delen nr 11 omedelbart kunde skogsodlas.

Efter att därpå hava omnämnt, hurusom vid en eventuell reglering av endast allmänningssdelarna nr 8 och 11 det nuvarande kronojägarbostället Tidholmen med Ålgudden, såsom beläget på alltför stort avstånd från den blivande allmänningsskogen, bleve olämpligt till skogsvaktarboställe samt att därför bostället måste förläggas till delen nr 11, vars areal därigenom komme att minskas för skogsodling, sökte Kungl. Maj:ts befallningshavande visa, huru enligt gjorda beräkningar en sådan reglering skulle ställa sig i ekonomiskt avseende. Därvid upptogs kostnader för anskaffande av nytt bevakarboställe och för skogsodling till ett beräknat belopp av 10,650 kronor. Härtill skulle komma årliga utgifter för avlöning av skogsvaktare och för stängselunderhåll med 350 kronor. Till betäckande av dessa kostnader antog Kungl. Maj:ts befallningshavande skola användas blivande köpeskillingar för de till skogsbruk otjänliga övriga tolv allmänningssdelarna, vilka borde säljas och därvid beräknades kunna inbringa tillhopa 7,504 kronor 44 öre. Av sistnämnda belopp borde emellertid först gäldas 2,173 kronor 98 öre, som, enligt vad statskontoret i skrivelse den 29 december 1876 meddelat Kungl. Maj:ts befallningshavande, från skogsplanteringskassan förskjutits för uppmätningen av och rågångsregleringen å ifrågavarande allmanning. Efter avdrag härav skulle av den påräknade försäljningssumman för de oreglerade tolv allmänningssdelarna återstå i runt tal allena 5,300 kronor till täckande av de för reglering av allmänningssdelarna nr 8 och 11 genast erforderliga kostnaderna, utgörande 10,650 kronor. Om kronan skulle förskottera regleringskostnaderna, komme alltså, enligt vad Kungl. Maj:ts befallningshavande framhöll, staten att för ändamålet få vidkännas en utgift av ungefär 5,300 kronor och därjämte årligen, intill dess någon avkastning kunde erhållas från skogen, 350 kronor, vilka utlägg staten först i en avlägsen framtid torde kunna återfå. Den blivande allmanningen, som — med inberäkning av de såsom olaga ansedda intäkterna, men efter avräkning av impediment och omkring 6 tunnland till bevakarboställe — komme att omfatta ungefär 208 tunnland, kunde nämligen enligt gjorda beräkningar väntas först efter 40 till 50 år lämna en avkastning, som i värde årligen uppginge till 1,300 kronor.

I detta sammanhang fäste Kungl. Maj:ts befallningshavande jämväl

uppmärksamheten därå, att vid det år 1855 inför Kungl. Maj:ts befallningshavande hållna sammanträde i regleringsfrågan ägare av åtskilliga hemman anmält, att dessa hemman från äldre tider åtnjutit betesrätt å det område, vilket nu betecknats såsom allmänningssdelen nr 11, och yttrade Kungl. Maj:ts befallningshavande, att, ehuru den dom, som åberopats till stöd för en sådan rättighet, icke kunnat anskaffas, det likväl, efter vad undersökningen i ärendet gäve vid handen, kunde anses mycket sannolikt, att ett dylikt servitut förefunnnes, och att, om än detta servituts laglighet och fortfarande bestånd icke torde kunna annorledes än i rättegångsväg ådagaläggas, redan den omständigheten, att servitutets tillvaro antagits såsom sannolik och att betesrätten faktiskt sedan äldre tider begagnats, måste i fråga om sistnämnda allmänningssdel väcka betänkligheter mot en kostbar reglering, som jämväl från andra synpunkter icke kunde anses vara i det allmännas lika litet som i det enskildas intresse eftersträvansvärd.

Slutligen anförde Kungl. Maj:ts befallningshavande till ytterligare belysning av frågan om lämpligheten av allmänningens reglering bland annat följande:

Vid den undersökning i ärendet, som av kronofogden i orten hållits, hade utrönts, att utöver de av Wingård i hans beskrivning upptagna intäkter funnes å skogen ytterligare flera lägenheter, som innehades av enskilda, ävensom att en icke obetydlig del av intagorna, som nu icke vore självständiga, för sig bestående lägenheter, från äldre tider underlagts angränsande hemman, till och med kronoegendomar, och såmedelst kommit att ingå i dessa egendomars jorderåden. Att åstadkomma en fullt uttömmande utredning härom och om alla andra intagors egenskap samt vederbörande innehavares rätt att dem fortfarande besitta kunde förvisso icke ske annorledes än efter rättegång, sedan en ingående granskning, såvitt den vore möjlig, företagits angående alla å omkringliggande hemman och lägenheter under tidernas lopp verkställda skiftes-, rågångs- och ägoutbytesförrättningar ävensom av alla utfärdade skatteköps- och åbobrev, vilka kunde avse de lägenheter, varom nu vore fråga. Då härtill komme, att det vid företagna undersökningar befunnits, att kommissionslantmätaren Wingårds mätningar av allmänningssdelarna icke varit fullt överensstämmande med marken, kunde man utan tvekan våga det påståendet, att anställande av rättegångar om skyldighet för nuvarande innehavare av lägenheterna att avträda dessa icke heller skulle leda till någon för allmänningssintressenterna gynnsam utgång, med mindre än att dessförinnan verkställdes en ny tidsödande och kostbar lantmäteriförrättning. Visserligen lede det icke

något tvivel, att en stor del av lägenhetsinnehavarna utan iakttagande av laga former kommit i besittning av sina lägenheter, men de flesta av dessa hade antingen redan gått genom flera generationer eller ock för ganska avsevärda belopp inköpts. Från att, såsom kronofogden upplyst, ursprungligen hava varit eländiga jordkolor eller stenbackar hade lägenheterna till stor del blivit bebyggda och uppodlade till åker och trädgårdsland. De bestode nu till sitt egentliga värde av byggnaderna och nyodlingarna, och det skulle förvisso bliva såväl för innehavarna som från det allmännas synpunkt olyckligt, om innehavarna skulle tvingas att lämna sina hem, som utgjorde enda betingelsen för deras livsuppehälle och ärliga utkomst.

På grund av vad sålunda förekommit förklarade sig Kungl. Maj:ts befallningshavande icke tveka att uttala den synnerligast på den forstliga undersökningen i ärendet grundade och av skogsstatens vederbörande befattningshavare biträdda uppfattning, att vidtagande av åtgärder i syfte att bibehålla ifrågavarande skog eller någon del därav såsom häradsallmanning och söka därå införa ordnad skogshushållning på sätt därom stadgas i nu gällande nådiga förordning angående hushållningen med de allmänna skogarna i riket icke kunde, vare sig till allmänt eller till enskilt gagn, vara av omständigheterna påkallat. Kungl. Maj:ts befallningshavande hemställde därför, att häradsallmanningen Västra Stöpen måtte av Kungl. Maj:t upplåtas till fri disposition av Kåkindes jordägande häradsbor, med undantag av Sventorps sockens hemmansägare, som måste anses redan hava fått den inom samma socken belägna del av allmanningen till sig utskiftad, och dessa häradsbor således tillerkännas rätt att över denna allmanning förfoga och, efter oförmedlade hemmantalet, tillgodogöra sig de föråner, som därav kunde vare sig genom försäljning eller genom upplåtelse i annan form beredas, dock under villkor, att statens förskott för allmanningens uppmätning med mera, utgörande 2,173 kronor 98 öre, bleve kronan gottgjort.

Kammarkollegium och domänstyrelsen gjorde i sitt den 13 april 1908 avgivna gemensamma utlåtande till en början följande erinringar.

I 1874 års jordebok för Sventorps socken funnes efter behörigen införda kronoegendomar under enskild disposition antecknat »Westra Stöpen, en häradsallmanning». Denna lägenhet, som icke hade något nummer sig åsatt, vore ej inräknad i jordebokssumman för Sventorps socken. I jordeboken för Kyrkefalla socken funnes icke någon motsvarande anteckning om ifrågavarande allmanning.

Kammarkollegium och domänstyrelsen.

På förslag av kommittén för reglering av oregelbundenheter i rikets indelningar, vilken kommitté i sitt den 9 oktober 1882 avgivna betänkande anført, att Sventorps och Suntetorps socknar, som hade gemensam kyrka inom Sventorps socken och i kyrkligt och kommunalt hänseende vore *ett*, borde i allo betraktas såsom blott en socken, hade Kungl. Maj:t genom nådigt brev den 12 april 1889 förordnat, att med uteslutande ur jordeboken av Suntetorps socken de därunder förda hemman och lägenheter skulle upptagas inom Sventorps socken och att omförmälda kyrkosocken och kommun skulle därefter betecknas med namnet Sventorp. I enlighet därmed hade Suntetorps förutvarande socken numera helt uppgått i Sventorps socken.

Vad anginge själva saken delade ämbetsverken Kungl. Maj:ts befallningshavandes mening, att de nu ifrågavarande, inom Kyrkefalla och Sventorps socknar belägna oreglerade delarna av allmänningen Västra Stöpen vore att betrakta såsom en häradsallmänning och att såsom delägare i denna allmänning borde anses alla de, som i Kåkinds härad byggde och bodde, efter deras oförmedlade hemmantal, dock med undantag av rättsinnehavarna till de hemmansägare inom Suntetorps förutvarande socken, som jämlikt Kungl. Maj:ts ovan omförmälda dom av den 12 april 1826 fått sig tillskiftad den inom sistnämnda socken då belägna del av samma allmänning. Som emellertid frågan om delägarrätt i en häradsallmänning ytterst och i händelse av tvist torde vara beroende av domstols prövning, ansåge sig ämbetsverken böra hemställa, att, därest Kungl. Maj:t skulle finna för gott att, i enlighet med Kungl. Maj:ts befallningshavandes förslag, nu meddela nådigt förklarande om, vilka skulle anses såsom delägare uti ifrågavarande allmänning, därvid måtte, i likhet med vad som skett i nådiga brevet den 26 januari 1871 angående reglering av häradsallmänningen Östra Stöpen i Vadsbo härad, fogas det tillägg, att det skulle gälla intill dess ett annat förhållande kunde varda i laga rättegångsväg behörigen ådagalagt.

Med Kungl. Maj:ts befallningshavande vore ämbetsverken ense därom, att en reglering av de nu återstående delarna av allmänningen Västra Stöpen i syfte att bibehålla dem såsom häradsallmänning och därå införa ordnad skogshushållning icke kunde med någon fördel för vare sig det allmänna eller enskilda företagas; och ämbetsverken funne vid sådant förhållande icke något att erinra däremot att, såsom Kungl. Maj:ts befallningshavande föreslagit, allmänningen bleve under vissa villkor upplåten till delägarnas fria disposition.

Vid förberörda sammanträden den 17 juni och den 28 oktober 1909 hava allmänningssintressenterna, vilkas majoritet i avseende på allmänningens natur delade myndigheternas uppfattning, erbjudit sig att på följande villkor och närmare bestämmelser övertaga allmänningen under fri disposition, nämligen:

Allmänningssintressenterna.

1:o) Att hela allmänningssområdet Västra Stöpen skulle överlämnas till Kåkinds härad — alla ägare och innehavare av i mantal satt jord, med undantag av rättsinnehavare till de hemmansägare inom Sunte-torps socken, som, jämlikt Kungl. Maj:ts dom den 12 april 1826, fått sig tillskiftat den inom sistnämnda socken belägna del av allmänningen — med full ägande- och fri dispositionsrätt, emot det att till Kungl. Maj:t och kronan gäldades kronans förskott för lantmåterikostnaden, utgörande 2,173 kronor 98 öre.

2:o) Att samtliga innehavare av intäkter eller lägenheter å allmänningssområdet, vilka icke kunde förete vederbörliga handlingar, som styrkte fullgiltig och laga åtkomst till lägenheten, skulle äga att antingen i sin och sin hustrus livstid, om innehavare vid tiden för häradets övertagande av allmänningen vore gift, i okvald besittning kvarbliva vid innehavandet av sådan lägenhet eller ock emot ersättning för jorodområdet tillösa sig besittnings- och äganderätt för evärdelig tid, därvid denna ersättning, i händelse godvilligt åsämjande icke kunde åvägbringas, skulle bestämmas av tre ojäviga uppskattningsmän, vilka skulle utses, en för lägenhetsinnehavarna av domstolen i orten, en för allmänningssintressenterna av dessa eller dess styrelse samt den tredje av Kungl. Maj:ts befallningshavande i länet.

Ersättning för dessa uppskattningar skulle gäldas av allmänningens medel.

3:o) Att en allmänningssstyrelse skulle tillsättas, för vilken reglemente antoges av vederbörande delägare och fastställdes av Kungl. Maj:ts befallningshavande, vilken styrelse ägde att, jämlikt närmare bestämmelser uti det för allmänningen fastställda reglemente, å offentlig auktion eller under hand försälja övriga delar av allmänningen, i den mån sådan försäljning med fördel kunde företagas, samt indriva och vederbörligen till ägarna redovisa köpeskillingen.

4:o) Att behållna köpeskillingen, sedan omkostnader och dylikt guldits, skulle till kapitalet för framtiden behållas och av allmänningssstyrelsen förvaltas såsom en fond, vars årliga eller under flera år sammanförda avkomst skulle för intressenterna användas till bidrag för bestridande av allmänna, för häradet gemensamma utgifter, såvitt dessa belöpte sig på de oförmedlade hemmanen i häradet.

5:o) Att i avseende å uppörd, redovisning och fördelning av ifrågavarande medel skulle gälla till huvudsaklig efter rättelse vad om andra häradsmedel funnes stadgat i nådiga kungörelsen den 30 april 1881.

6:o) Att allmanningen av intressenterna tillträdde, så snart, efter Riksdagens bifall, Kungl. Maj:ts beslut i saken meddelats, samt att kronans fordran därvid antingen kontant eller medelst skuldförbindelse med godkänd säkerhet gäldades.

7:o) Att, därest anspråk på betesrätt å någon del av allmanningen lagligen kunde styrkas, skälig gottgörelse därför borde lämnas.

Emot detta förslag till villkor för allmänningens upplåtande till delägarnas disposition hade Kungl. Maj:ts befallningshavande icke något att erinra.

Departements-
chefen.

Någon osäkerhet beträffande ifrågavarande allmännings natur av häradsallmanning synes mig med hänsyn till vad i detta hänseende blivit anfört icke föreligga. Vad däremot angår frågan om vilka skola vara att anse såsom allmänningens rätta delägare, faller denna ytterst under domstols prövning och torde i detta sammanhang helt och hållet kunna lämnas åsido. I vad mån vissa av nuvarande Sventorps sockens oförmedlade hemmantal icke hava del i allmanningen, anser jag nämligen sakna direkt betydelse för själva regleringsfrågan.

Möjlighet att å allmanningen åvägbringa en ordnad skogshushållning synes mig i betraktande av allmänningens ovan skildrade tillstånd vara så gott som utesluten. Såväl allmänt som enskilt intresse torde bäst bliva tillgodosett, om allmanningen ställes under delägarnas fria disposition, med iakttagande av vissa förbehåll i de hänseenden, som oförmälas i allmänningssintressenternas ovan återgivna förslag.

Då emellertid antydda förfaringssätt innebär ett avsteg från de av rikets ständer på sin tid gillade och numera i nådiga förordningen angående hushållningen med de allmänna skogarna i riket den 26 januari 1894 intagna grunder för häradsallmänningars behandling, torde frågan böra underställas Riksdagens prövning.

Åberopande vad sålunda i ärendet förekommit hemställer jag alltså, att Eders Kungl. Maj:t måtte i proposition föreslå Riksdagen medgiva,

att häradsallmanningen Västra Stöpen i Kåkindes härad av Skaraborgs län må lämnas till vederbörande delägares fria disposition med rätt för dem att över allmanningen föfoga och, efter oförmedlade hemmantalet, tillgodogöra sig de förmåner, som därav kunna vare sig

genom försäljning eller genom upplåtelse i annan form beredas, dock under villkor att till statsverket återgäldas kronans förskott för allmänningens uppmätning med mera, utgörande 2,173 kronor 98 öre, samt under de villkor och förbehåll i övrigt, som Eders Kungl. Maj:t i huvudsaklig överensstämmelse med allmänningsintressenternas ovan omförmälda förslag kan finna skäligt föreskriva.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdade hemställen behagade Hans Maj:t Konungen lämna bifall; och skulle till Riksdagen avlätas proposition av den lydelse, bilaga . . . vid detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:
Curt Rohtlieb.
